

rit, saltabitur; sed per ostium humani favoris, per Ioannis scilicet intercessionem, qui, ut sacer ait Evangelista, notus erat Pontifici. Verum ut paucis comprehendam, quae proluxa oratione hic dici possent, illud unum observatione dignum arbitror, nullibi cum Christo Domino contumeliosius actum fuisse, quam in principum aulis. In domo enim Annae accusatus, in domo Caiphae alapa percussus, in domo Pilati flagellatus, in domo Herodis velut amens delusus, ac ab eisdem pene infinitis opprobriis, ac tormentis usque ad crucis mortem damnatus; cum tamen in abiectionum hominum aedibus nullis obsequiis et honoribus fuerit honestatus, a Pharisaeo invitatus, at a Zachaeo in domum honorifice receptus, ab Archiricliano ad nuptias vocatus, et a plerisque aliis in summo honore habitus. Iure ergo optime ad nos clamans hortatur Hieremias: *Fugite de medio Babylonis, et salvet unusquisque animam suam de medio*, inquit notanter: *Babylonis*, ut indicaret, se per medium Babylonis regiam aulam intelligere, quia in urbis medio conservantur tunc Principum palatia constructa. Ude cum ex una parte Babylon fletio-nem, et confusionem significet, et infernam adumbret, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, et ex alia palatium, tanquam cor et centrum, in medio Babylonis sedem teneat: quidni palatium dicamus esse confusionis centrum, et fictionis atque mendacii officinam?

Tertiam causam negationis Petri assignare possumus, cum ancilla ostiaria minime necessariam confabulationem: unde egregie Maximus Turinensis dixit, similes valde inter se esse lapsus Adae, et Petri: nam utrobique diabolus, homo, et mulier intervenierunt. Ille enim certissime praetorium illud perambulabat, circumiens si quem ex paucis, qui Christo adhaerebant, devorare posset: Adam, et Petrus uterque proceptum a Domino acceperunt, ille non comedendi pomum, hic non negandi Christum; sed spreto procepto ille comedit, hic negavit: ille vitium fructum degustavit, iste prohibuit negationis verbum prolulit: Adamum Eva ad imperperantiam invilavit, Petrum ad negationem ancilla ostiaria induxit: illa e paradiso primum parentem, haec primum Apostolum a Christo separavit: illa iniqua petitione Adamum infecit, haec sacrilega interrogatione labendi occasionem Petro subministravit: et utraque sane sanctorum munus usurparunt, illa Adamum, haec Petrum in mortem introducens, et a vita excludens. Instrumentum sane diaboli utraque effecta, per quod fortissimas has columnas solo aequavit. Sed lapsus Petri turpior et ignominiosior quam Adami, quia praeterquam negationis culpa gravior est interperantia, aut inobedientia: certe Eva demulcens et alliciens, ancilla vero ostiaria non nisi delerens et comminans ad peccatum movit. Foeminam autem tametsi in alliciendo fortem ac praepoletem, in terrendo tamen infirmam et imbecillum quotidie experimur. Unde quanto Petrus a debilitiori hoste devictus, tanto casus eius ignominiosior comprobatur, ut egregie adiuvat divus Gregorius (lib. 17)

dicens: *Et quidem ne sexus firmior terribilem monstraret, ancilla est inquirente lenitulus: rursusque ut talis sexus infirmitas etiam deiectione vilesceret, ab ostiaria est ancilla requisitus. Haec sane fuit tunc antiqui serpentis calliditas, ut cum non posset Petrum, upole arcem omnibus virtutibus munitam aliqua ex parte irrumpere, quasi artis bellicae peritissimus ancillae ostiariae verba velut quandam scalam adhibuit, per quam ascendens rationis arcem occupare posset. Experimento enim compere-rat antiquus humani generis hostis, frequenter medio hoc imbecilli feminarum instrumento, fortissimos quosque duces facile a se superatos. Adami innocentiam hac via labefactaverat; Iosephum carceri mancipaverat; Samsone infirmum effecerat; Davidem adulterum et homicidam reddiderat; Salomonem sapientiae ornamento spoliaverat; Baptistae caput abstulerat. Modo Petrum Christi vicarium eodem bellici instrumenti genere graviter sauciavit. Quis quaeso putaret, quod postquam Sisara Chanaeaeorum fortissimus Dux e manibus Barach, et copiosi exercitus eius insidiis liber et incolumis prodississet, tandem in imbecilles foeminae manus incidens, clavo tempora eius confodienda forent, et ignominiose occumberet? Non dissimiliter quidem, cum Petrus tempore comprehensionis Christi iusto iam bello, ita ut Malehum ipse percuteret, illaenus evasisset; et pro Christi defensione viriliter pugnasset, nemo nisi temere iudicare potuisset, Petrum Ecclesiae columnam ad unius ancillae verbum in negationis Christi profundum barathrum fore prolapsurum. At exitus rei Petri infirmitatem, et fortitudinem foeminae, quae etiam adversus Apostolorum principem praevaluit, comprobavit. Legimus apud Genesis, ad efformandam mulierem Adae fuisse costam assumptam, ubi ait sacer textus, quod *Deus recepit carnem pro ea*, ita ut in vicem costae solidi ossis carnem fragilem substitueret. Quo non obscure Spiritus sanctus innuit, per familiarem cum foemina confabulationem, aut frequens consortium animi fortitudinem extenuari, et infirmos carnis affectus produci, ut expertus est Petrus, qui nec tortoris funibus compressus, nec pagione ad pectus admoto coactus, nec evaginatio militis ense minas passus, aut extrinseco quoque medio vim aliquam inferente extortus; Christum Dominum timore perterritus ad vocem unius ancillulae abnegavit.*

Hucusque huius negationis causas ex parte Petri discussimus, iam eas, quas ex parte Dei casum eius permittentis Patres commemorant, diligenter edisseramus. Primam tradidit d. Gregorius (hom. 21. in *Evang. circ. med.*), ut qui aliis supremus Pastor praedicandus erat, dis-cerret lapsis commiseret, et non austero animo erga illos se gerere: sic enim ait: *Considerandum nobis est, cur omnipotens Deus eum, quem cunctae Ecclesiae praeferebat, ancillae vocem pertimescere, et se ipsum negare permisit: quod nimirum magna actum esse pietatis dispensatione cognoscimus; ut is qui facturus erat Pastor Ecclesiae, in sua culpa discerret, qualiter aliis misereri debuisset: et (in*

Epist. ad Episc. Gall.): *Plus, inquit, erga corrigendos agit benevolentia, quam severitas; plus coloratio, quam commotio; plus charitas, quam potestas; cum nemo vestrum sine reprehensione, aut sine peccato vivat. Nam si Dominus statim post primam negationem Petrum iudicasset, non tantum ex eo fructum, sicut fecit, recepisset.*

Secundam adhibet d. Augustinus his verbis: *Audeo dicere, superbis esse utile cadere in ali-quod apertum, manifestumque peccatum, unde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. Solubrius enim Petrus sibi displicuit, quando flevit, quam sibi placuit, quando praesump-sit. Tertiam causam Chrysostomus (in cap. 26. *Matth. hom. 83*) subiungit in haec verba: *Idcirco igitur permisit, ut caderet, ut in omnibus disceret Christo parere, verioraque dicta istius crederet, quam quae sua sibi conscientia testa-retur: et subdit: Quare verbis cum Petrus non crederet, a rebus ipsis eruditur. Quartam affert d. Leo dicens (ser. 9. de *Pass.*): *Beatus Ap-ostolus Petrus, cuius fides ea devotione fervebat, ut et Domino compati paratus esset, et commo-ri, ancilla Sacerdotis calumniantie perterritus, ex infirmitate periculum negationis incurrit. Ob hoc sicut apparet, haesitare permittitur, ut in Ecclesiae Principe remedium poenitentiae con-deretur, et nemo audeat de sua virtute confide-re; haec ille. Memini d. Gregorium (lib. 5. *Moral. cap. 13*) dixisse, profanis militibus pro-desse illud, *Audaces fortuna iuvat, timidusque repellit*; at Christiano militi e contra Spiritus sanctus ait (Prov. 14): *In timore Domini fiducia fortitudinis*, quia experientia ipsa non se-mel docuit, nullum proximiorum ad casum, quam qui de sua virtute confidens, minime se casurum praesumit: haec enim mendax securitas, veracem, et securam reddit hostis victo-riam. Quod ad vivum salis nobis exprimit, quod habetur (*Iudic. 18*), ubi narratur, quod militibus tribus Dan invitantibus ad expugnan-dam civitatem Lais, his verbis illam persuade-bant: *Surgite, ascendamus ad eos, vidimus ter-ram valde opulentam, possideamus eam, nullus erit labor, intrabimus ad securos. Ecce securi-tatem reddat tanquam rationem victoriae de illis reportanda, ut exitus rei satis compro-bavit: nam postea subiungit sacer textus: *Venerunt in Lais ad populum quiescentem, et se-curum, et percurserunt eum in ore gladii, ur-benque incendio tradiderunt, nullo penitus se-rente praesidium. Ut ergo Dominus admoneret Petrum, ne de sua virtute praesumens securi-tatem sibi polliceretur, ideo misera proli-bi eum permisit, et ad disceret cum Iob (cap. 5) reperere: *Verberat omnia opera mea, sciens, quod non parceret delinquenti. Tandem Euthymius alias assignat causas (in commen-tario super *Mattiaenum*), nimirum, ut mira-culorum, ac prodigiorum insignis factus ope-rator, humilis ac modestus perseveret, sui-que casus non immemor Deo rem omnem ad-scribit. Hac enim ratione Paulus variis leniti-onibus vexari permittitur est, ne, ut ipse fa-ctur (1. *Cor. 12*), *magnitudo revelationum eum extolleret. Aliam etiam adducit non contem-nendam rationem: nam qui maiorem clemen-tiam in se Domini experiret, tam execrandum*******

facinus illi condonantis, maiori amore erga eum affici deberet; unde Christus Dominus saepe interrogavit illum, dicens (*Ioan. 21*): *Diligis me plus his? Nam cui plus dimissum fu-erit, plus amare debebat, iuxta illud (Luc. 7): Cui minus dimittitur, minus diligit.*

HOMILIA IX.

De lacrymis dicit Petri a respectione Christi Domini causatis in ea verba: Et conversus Dominus respexit Petrum, et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat, quia prius quam gallus can-ter, ter me negabis; et egressus foras fle-vit amare.

In enarranda historia trinae negationis Pe-tri, d. Lucas Evangelista, qui pingendi artem recte noverat, Petri imaginem depicturus, prius illam, ut pictoribus consuevit, nigram, et tenebrosam turpem delineavit, sacrilegam eius referens negationem; postmodum vere variis, hisque splendens coloribus ornavit, ac per-polvit, poenitentiam eius, et lacrymas com-memorans: non solum autem rem ipsam, sed et modum, quo contigit, disertis verbis enar-rat, dicens: *Conversus Dominus respexit Pe-trum. Quae verba an intelligenda sint de conversione corporali oculo-rum Christi, an vero de spirituali, non est una Patrum sententia. Nam d. Leo (serm. 9. de *Pass. sub fin.*) spiri-tualem fuisse hanc conversionem his verbis tra-dit: *Dominus autem Iesus, qui intra pontificali concilio solo corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi divino vidit intuitu, et pa-ventis animum mox, ut respexit, erexit, et in fletus poenitentiae incitavit. Eandem sententiam secutus Augustinus, ait (lib. 3. de *consens. Ec. cap. 3. sub fin. tom. 4*): *Quapropter mihi vide-tur illa respectu divinitus facta, ut ei veniret in mentem quoties tam eum negasset, et quid ei Dominus praedixisset; atque ita misericorditer Domino respiciente poenitentem, et saluber-ter fletet; sicut quotidie dicimus, Domine respice in me. Et respicit eum Dominus, qui de aliquo periculo, vel labore divina misericordia liberatus est. Et sicut dictum est: *Respice, et exaudi me. Et convertere Dominus, et libera animam meam, ita dictum arbitror, *Conversus Dominus respexit Petrum, et recordatus est Pe-trus verbi Domini. Eidem sententiae adstipu-lantur d. Ambrosius, et Beda (in *Luc.*). Quo-rum Patrum praecipuum fundamentum sine du-bio fuit, quod Marcus refert, Petrum fuisse in aulio deorsum inter servos, qui se ad ignem calefaciebant; Christus autem tunc erat in su-periori partae aulae inter sacerdotes, et senio-res; et ut in quidam tradunt, velatus fuit. Alii tamen Petrus praefata interpretantur verba de conversione, et respectu spirituali pariter, et corporali; ita ut corporeis oculis Christus Do-minus illum respexerit. Hi sunt Chrysostomus*****

(hon. SS. de pas. Dom.), Euthymius (cap. 66. in *Matth.*), et Theophylactus (cap. 22. in *Luc.*), qui asserunt Petrum ita prae nimio pavore turbatum, ut ipse ad galli cantum non adverteret, respectus solum oculorum Christi illum excitaverit, et ad gravitatem suae negationis perpendendam impulerit. Haec sententia eo praecipuo argumento fulcitur, quod alioquin oporteat vim magnam inferre verbis illis: *Conversus Dominus respexit Petrum*, quae motum corporalem manifeste importare videntur. Nec huic sententiae obest, quod Petrus deorsum esset in inferiori partae aulae, Christus vero in superiori parte domus: nam et galli cantus, et respectus oculorum eius accidere potuit, cum soluto consilio deductus fuit foras in atrium, ubi Petrus aderat cum famulis. Probabilis est etiam haec sententia, quamvis id nonnullam difficultatem ingerat, quod galli cantu nullo modo Petrum excitatum autmet. Existimo nanque exterius per illum fuisse excitatum, et interioris potentia divinitatis mirabiliter motum: sic enim divina pietas peccatores a peccato relevat per galli cantum, id est, per commotionem praedicantium, de quo canit Ecclesia:

Gallus iacentes excitat,
Et somnolentos increpat.

De his gallis spiritualibus erat ille, cui dicebat Apostolus (1. Tim. 4): *Argue, obsecra, increpa in omni patientia: et ille, qui segnem hominem increpabat* (Prov. 6): *Usquequo piger dormies? quando consurges e somno tuo? atque huc facit illud, quod ingeniose observavit d. Gregorius, explicans verba illa d. Iob: Quis dedit gallo intelligentiam? ait enim gallum boni concionatoris egregium symbolum esse: nam quemadmodum gallus antequam canat, alas expandit, eisdemque latera concutit; ita concionator antequam alios a peccato somno excitet, et poenitentiam, carnisque macerationem suadeat, prius ipse haec exercuisse debet, ut gentium praedicator Paulus se fecisse testatur, cum dicebat (1. Cor. 9): *Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne cum aliis praedicavero, ipse reprobus efficiar: et d. Hieronymus (super eundem locum) ait: Gallum cantantem nocte vocis persimilem esse horologio. sono suo mediae noctis horam indicanti, et quod iam appropinquat: sic divini verbi concionator, oportet, proclamat, hora est iam nos de somno surgere, diemque mortis, et iudicii indicet, cum d. Paulo dicente (ad Rom. 13): *Nox praecessit, dies appropinquavit: abiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis.***

Verum inter has Patrum extremas sententias posset non incongrue alia media excogitari, quae utramque in concordiam quodammodo redigat, si dixerimus Christum Dominum spiritualiter pariter, et corporaliter fuisse conversum ad Petrum, absque eo, quod illum absentem, vel praesentem oculis corporalibus videret: quamvis primum istorum miraculose fieri potuisse non dubitamus. Itaque praeter infernam respectum, Christus Dominus ruminans audiens ac strepitum, qui inferis fiebat, ad eam partem, non casu, sed summo consi-

lio convertit vultum, quia Petrus aderat, et ruminans magis vigeat, ut frequenter in nobis audit strepitu accidere solet. Quidquid autem sit de his Patrum sententiis, ac diversis Doctorum opinionibus; illud tamen tanquam indubitatum, et verissimum elicimus, oculis Christi Domini mirabilem inesse virtutem, ac inauditam efficacitatem, ut solo suo aspectu pauperes peccatores ad se converterat, multisque divitiis locupletes reddat, ut egregie indicant verba illa Ecclesiastici (Ecc. 11): *Facile est in oculis Dei, subito honestare pauperem*. Recte ait, subito, quia tam brevi tempore, quanto fit oculorum visio, quam actionem instantaneam dicunt Philosophi, Deas peccatorem convertit.

Hanc mirabilem oculorum Christi virtutem contemplatus, multa in rebus naturalibus monumenta, et non pauciora in sacris literis, et aequae egregiae testimonia pulchre illam illustrare comperio. Ut tamen ab his, quae a nobis remotiora sunt, exordiamur, certe sicut astrologi tanquam certum vindicant, Martis aspectu in eo signo natum crudeliter reddi: Iovis, benignum, et clementem; Mercurii, expeditum, et eloquentem; haud difficile erit credere, Christi aspectum adeo benevolentem esse, ut quem oculis intueatur, iustum, ac sanctum efficiat. Quod si splendentis radiorum aspectu sol aërem illuminat, tenebras expellit, terram fecundat, in conchyliis margaritas gignit, in telluris visceribus auri, et argenti pretiosa metallata producit, ac universum mundum tanquam regulatissimum horologium regit, atque gubernat; quos quaeso patamus effectus, divinus Sol iustitiae Christus Dominus, praeclearo illo oculorum aspectu in mundo minori producit, hoc est, in homine, a Graecis propterea microcosmo vocato? sane multo praestantioris illo, Propheta dicente (Ecc. 27): *Oculi eius multo plus lucidiores super solem*. Unde facilius, quam ad intuitum solis, nix, et gelu liquefiere solvant, algens Petri cor ad Christi aspectum liquecere coepit, et quasi in lacrymas resolvit. Haec omnia brevi compendio Thracae perstrinxerunt, ut auctor est Sidonius Apollinaris, qui, ut mirabilem oculorum Dei virtutem exprimerent, omnibusque notam redderent, solem depingebant, ex quo tres radii prodibant, quorum unus mortuum illuminans in lucem revocavit; alter induratum lapidem concipiens in minutissima contrivit; tertius tandem nivis montem pertingens illum liquefiebat. Hinc pulchrae, ac ingeniosae picturae haec inscriptionem supposuerunt: *Oculi Dei ad nos; quasi dicerent, persimiles sunt his effectus, quos Dei oculi in nobis causant*. Haec quam consentanea oculis Christi sint, homo est, qui non videat, cum tanquam Sol iustitiae radiis oculorum suorum Saulum illuminans, in peccatis mortuum suscitaverit; Matthaeum videns in telonio sedentem, et impudatam, quae radix est omnium malorum, et cupiditatis lapidis induratum contriverit, contritionem cordis illi inspirans, et eum libero eius arbitrio eam efficiens; ac tandem Petrum intuitus niveo monte frigidiorum, in ardentem praer ignei amoris magnitudine lacrymarum imbrem eum resolverit. Similem huic effectum

tribuit Isaias oculis Dei, dicens (Isai. 68): *A facie tua montes defluunt*.

Sacra Machabaeorum refert historia, quod cum Hebraei ex Babylonia, ubi in servitutem abducti vixerant, redissent in patriam, exquirerent locum, in quo sacrum templi ignem collocarent, et loco illius crassam aquam, seu gelu inventientes, aspectui radiorum solarium exposuerunt, cuius virtute in ignem conversum est: *Tempus adfuit, ait sacer textus, quo sol refuleti, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur*. Ita sane contigit Petros; nam prius quam in peccati servitutem redigeretur, adeo ignis divini amoris in eo ardebat, ut diceret: *Et si oportuerit me mori terum, non te negabo*. Cum tamen postea captivum se ducti permissi in Babylonem, hoc est in Calphae aulam; quam propter summam eius confusionem in aliis principum frequentem merito Babylonem, quae confusio interpretatur, nominaverim, statim, inquam, ac ingressus est Principis illud palatium, ardens divini amoris ignis in frigidum negationis gelu commutatus fuit. Ipse autem Sol iustitiae Christus Dominus post peccati nubilum, quo se a Petro ad tempus absconderat, eundem respiciens, et in eum refulgens, pristinum ignem accendit, et in antiquam, quam amiserat, charitatem restituit. Commemorat Plinius (de nat. hist.) in Phrygia petras quasdam inveniri talis naturae, ut sole ac irradiante confino guttas aquae emittentes, quasi lacrymentur. Petra erat Petrus, et dum in peccato negationis persistit, petrae duritiam induerat; Christus autem Dominus, velut fulgentissimus Phoebus illum respiciens, et irradians, ita emolliuit, ut ex eo continuo lacrymarum fluentia manarent. Ubi mirabili ratione impletum intueor illud regii Vasis (Psal. 113): *Qui concevit petram in slogna aquarum, et rupem in fontes aquarum*.

Elianus (de varia historia) rem singularem, ac mirabilem narrat de ave quadam nomine Caladrio, vel ut alii dicunt Caradrio, quae solo aspectu suo plerosque infirmos sanare solet: adduntque non contemnendae auctoritatis doctores, quod si conspexerit illius obiciunt hominem, de cuius vita desperandum sit, quasi hunc infelicem successum praesagens, oculos ab eo averit; sin autem pristinam salutem recuperaturus est, placido vultu illum intueatur, et aspectu suo pristinae illum sanitati restituit. Christum Dominum paterno ore avem vocatum Isaias testatur, in persona Patris dicens (Isai. 46): *Vocari ab Oriente avem, et de terra longinqua virum voluntatis meae*. Haec igitur caelestis avis, non secus, ac illa, infirmis Pharisaei, obstinationis morbo laborantibus, eius conspectu se obicientibus, larga vertebat, dicens (Joan. 3): *Quo ego vado, vos non potestis venire: et alibi: In peccato vestro moriemini*. Contra vero Petrum, de cuius salute minime desperandum erat, sereno, ac placido vultu respiciens, mira sui aspectus virtute sanavit; adeo ut merito dixerim illud Ecclesiastici (Ec. 10): *Oculus Dei respexit illum in bono, et crexit eum ab humilitate ipsius*. Referunt graves auctores, struthionis hanc oculis innatae, ac singulariter inesse virtutem, ut ova

aspiciendo foveat, licet postea illa deserat, iuxta illud Iob (c. 39): *Duratur ad filios suos, ac si non sint sui*. Unde haec nostra tempestate quidam insignis dux depingi fecit duos struthionis, ova sua conspiciens, cum haec inscriptione: *Diversa ab altis virtute valentis*. Idem etiam, quod auctores hi de virtute struthionis fatentur, alii de erocodilo commemorant. Haec tamen licet dubia sint, illum unum certum omnino est, hanc mirabilem virtutem insitam oculis Christi fuisse, Evangelista dicente, quod cum primum respexit Petrum, ille coepit amare flere. Hoc enim quid fuit, nisi solo oculorum aspectu illum regnare, aut iam mortuum ad vitam revocare? Certum etiam est, oculos Christi aspectu suo aliquando avertitalem, quandoque vero ingentem tristitiam parere; unde Iacob dixit (Genes. 49): *Palpebrae sunt oculi eius vivo*. Prima facie non videtur comparatio haec consentanea, quia oculi nihil commune cum vino habere videntur; sed sane metaphora est aptissima ad significandum, oculos Dei animam intuentes, nunc alacrem, nunc tristem, ac moestam reddere; hi enim sunt proprii effectus vini, experientia ipsa ibi attestante in ebriis, quos summa laetitia perfundit, aut summo moerore confecti videntur. Ut significaret ergo Iacob, similem virtutem inesse oculis Dei, vino illius comparavit, dicens: *Palpebrae sunt oculi eius vivo*. Experius fuit profecto Petrus hanc variam, ac mirabilem oculorum Christi virtutem: nam deambulans Dominus ad mare Galilaeae, et videns, et vocans illum, summo gaudio secutus est eum; modo autem respiciens eum in atrio Pontificis, tanta maestitia eum affecit, ut foras egressus amare flere coepit. At sicut vinum rarius maestitiam ingerit, frequentius vero hilaritatem, Salomone dicente (Ecc. 40): *Firmum laetificat cor hominis; ita sane oculi Christi ut plurimum, quos intuebantur, exhilarabant, et beneficiis cumulabant: videns enim Christus turbam in deserto famelicam, salvavit eam; videns observatorem legis divinae, dilexit eum; videns Petrum, dixit: Tu es Simon filius Ionnae, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus; videns tandem plurimum variis morbis laborantes, curavit eos. Unde hanc oculorum Christi virtutem probe agnosces vir quidam, habens filium a daemone obsessum, rogabat eum, dicens (Luc. 7): *Respice in filium meum, et sanavit eum*. Verum excellentius, quam in his omnibus, mira haec virtus divini aspectus emicuit, dum respexit nunc Petrum: nam quemadmodum, qui conversus respicit speculum, propriam effligit, et figuram in eo efformat; illo autem avertente faciem suam, perit figura: ita saepe Petrus id expertus est: nam Christo avertente ab eo faciem, dicere potuisset illud David (Psal. 29): *Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus; converso autem eo, et illum respiciente, ut ait Evangelista, Conversus Dominus respexit Petrum, imaginem illam efformavit in eo, de qua Paulus (Gal. 4): *Donec formetur Christus in vobis*. Et quemadmodum etiam intuens speculum, si oculos clauserit, imago etiam claudit, et si aperiat, illa itidem aperit; ita Christus Dominus clau-**

dens ad tempus oculos misericordiae per specialium quorundam auxiliorum subtractionem, statim etiam Petrus oculos clausit veritati, Christi discipulum se negans. Unde d. Augustinus (in *Ioann. tract. 113*): *Quid est, inquit, homo sine gratia Dei, nisi quod fuit Petrus cum negavit Christum? Illum paululum Dominus deseruit, ut in illo totum humanum genus posset agnoscere, nihil sine gratia Dei praevalere. Contra vero aperiens Christus Dominus oculos suos, et Petrum respiciens, ipse etiam suos aperuit, suos, inquam, non solum internos, quibus errorem agnovit, sed externos, quibus miseram negationis casum multis lacrymis deplorare coepit. Narrat Plerius Valerianus, Aegyptios inter alias mysteriis plenas imagines, quas confixerunt, quondam efformasse, basilisci caput, accipitris vero alas habentem, cui hanc supposere inscriptionem, *Oculi Dei*; tanloque artificio fabricatam fuisse illam imaginem, ut quandoque oculos clauderet, quandoque aperiret. Prospera autem, aut adversa lotius Aegypti fortuna ex oculis illius pendebat: nam si eos clauderet, infelicitas prae foribus erat; si vero aperiebat, continuo felici aura fruebatur. Non secus proculdubio Petro accidisse videmus, qui dum Christus oculos lantisper ab eo dimovit, in profundum negationis barathrum prolapsus fuit; postquam autem illos aperiens eum respexit, egressus foras in fontem lacrymarum prorupit, ut eloquenter prosequitur d. Ambrosius (ser. 46. to. 9. pr. fin.): in haec verba: *Petrus prorupit ad lacrymas, nihil voce precatus. Invenio enim quod fecerit, non invenio quid dixerit. Lacrymas eius lego: satisfactionem non lego, id est defensionem, aut excusationem. Recte plane Petrus fleuit, et tacuit: quia quod deseri solet, non solet excusari; et quod defendi non potest, obliui potest. Lavat enim lacryma delictum, quod voce pudor est confiteri. Lacrymae ergo verecundiae consulunt pariter, et salutem, nec erubescunt in petendo, et impetrant in rogando. Lacrymae, inquam, tacitas quodammodo preces sunt, veniam non postulant, et merentur: causam non dicunt, et misericordiam consequuntur. Cuius alia egregia verba eidem argumento non parum consensanea subnectere non pigebit: Lectorem non pigeat lectitare: *Bo-nae lacrymae, quae culpas lavant: sed et quos Iesus respicit, plorant delictum: negavit primo Petrus, et non fleuit, quia adhuc non respectaverat Dominus: negavit secundo, et non fleuit, quia adhuc non respectaverat Dominus: negavit tertio, et respexit Iesus, et ille amarissime fleuit. Si ergo ita sunt necessarij oculi tui Deus, respice in me, et miserere mei.***

Libro Iudicum memoriae proditum est, quod cum milites quidam ad montem Ephrem pervenissent, ingressi Michae domum, furati sunt Deos, et omnem eius substantiam; Michas vero cum primum id agnovit, continuo insecutus est eos, clamans, et plorans: cui inrepantes dixerunt: *Quid tibi vis, et cur clamas?* quibus ipse respondit: *Deos meos tulistis, quos ego feci, et dicitis mihi: Quid tibi est?* quasi diceret, nonne sufficiens ratio lacrymandi tui, quod quis Dei sui iacturam patitur? Sane si Dei Michae, cum manufacta simulacra essent, utpote ab eo con-

fecta, ut ipse fatetur, dicens, *Deos meos tulistis, quos ego feci*: quid Petrus non fletet, qui Deum, qui illum fecerat, amiserat, et omne bonum sibi ablatum videbat? Flevit quidem tanta lacrymarum inundatione, ut teste b. Clemente Papa eius discipulo, in maxillis profundos sulcos haberet, per quos, quasi per quosdam canales, aut aquaeductus, lacrymae eius defuebant. Memini quendam hac nostra tempestate hanc imaginem exogitasse, ad manifestandum ingentem animi sui moerorem. Depinxit herbam nomine amaranthum, cui singularis haec inest natura, ut praeterquam amarissima est, si in aquam mittatur, nunquam marcescit, nec virorem amittit, et ideo hanc imposuit ei inscriptionem: *Ad lacrymas mea vita virescit*; quod perinde fuit, ac si diceret: sicut amaranthus in aqua semper suam servat amaritudinem, ita ego aquarum lacrymis inundatus dolorem animi absque interruptione conservabo. Ita accidit d. Petro, qui praeterquam, ut d. Clemens testatur, quoties galli cantum audiebat, in lacrymas prorumpebat, per totum vitae tempus negationis culpam frequententer adeo plangit, ut merito cum poenitente David dicere potuisset (Psal. 41): *Fuerunt mihi lacrymae meae panes die ac nocte*: quod propterea regium Vatem dixisse arbitror, vel, quia sicut inter omnes cibos nullus frequens magis, ac necessarius quam panis; ita continuus peccatorum dolor cor eius angebat: vel quia, quemadmodum panis comitatur reliquos alios cibos, nam fere omnibus simul cum pane vescimur, ita singularum eius actionum contritio cordis individuum comes erat: vel quia, cum panis, licet famem avertat, sitim tamen non extinguit, quin potius eam excitat. Unde ut indicaret, quod quanto plus lacrymabatur, tanto magis in eo lacrymandi sitis accendebatur, ideo lacrymas pani, non aquae comparavit, cui similiores esse videbantur. Naturalium rerum auctores tradunt, piscem nomine halec, ex sola aqua, chamaeleonem ex aere, salamandram ex igne, talpam ex terra alii, et nutriti: adduntque insuper, arborum genus inveniri, unde aves quaedam progignuntur, quae ab arbore tanquam eius fructus dum pendent, non vivificantur; sed cum primum in aquam vicinam decidunt, statim vitam accipiunt, non secus, ac ova animalium calore foventur. Apte satis huic pisci halec Petrum comparaverim: cibus enim, ex quo tanquam ex pane alebatur, lacrymae erant illum pascentes. Plerat et Petrus verba eiusdem David non immerito usurpare (Psal. 6): *Lavabo per singulas noctes lectum meum, et stratum meum rigabo*. Stratum, ait David notanter, et lectum, aliorum immemor locorum, quia in his specialiter locis divinam maiestatem offenderat, in lecto scilicet, in quo adulterium commiserat, et in strato, in quo sententiam mortis contra innocentem Uriam protulerat, et propria manu subscripserat. Itaque sicut apud plures nationes mos inolevit, ut eodem, quo quis deliquerat loco, delicti poenas luat, ita in locis, in quibus culpam contraxerat, in eisdem poenam ei debitam exsolvere voluit, et ideo ait, lectum, et stratum meum rigabo. At Petrus rem altius, quam Da-

vid meditatus, quia Deum ubique existentem offenderat, ubique locorum singulis noctibus post galli cantum, ut testatur divus Clemens Romanus, negationis culpam plorabat, ita ut lacrymarum fluentia ex oculis eius fere continuo manarent, quibus velut alter Naaman Syrus fordans aquis Iohas a lepra peccati mundatus mansit. Unde d. Leo Papa (ser. 9. de Pas.): *Felix est, inquit, apostolus, lacrymae tuas, quae ad ditandum culpam negationis virtutem habuerit sacri baptismatis*. Quare non immerito dixerim cum d. Ambrosio (de myster. Missae c. 3): lacrymas Petri similes fuisse aquis maris rubri, quibus omnia eius peccata, velut ibi omnes Aegyptii, submersa fuerunt; similes etiam aquis diluviij, propria delicta vindicantis, alque punientis; similes aquis Nili, terram Aegyptii fecundantis, ac faciem eius decorantis; similes aquis Silae, quae vadunt cum silentio, quia absque extrinseco vocum strepitu, silenter per maxillas effluunt; similes aquis odoriferis, et medicinalibus, et praecipue illis, quae admoeto igne guttatum in modum lacrymarum per distillationem decidunt: ignis enim divini amoris, quo Petri cor exaestuabat, aequum lacrymarum humorem foras mittebat: nam, ut Philosophi tradunt, bifariam lacrymae causantur: cum enim timore quis afficitur, continuo calor ad fovendum cor tendit, et ideo cum reliquae corporis partes calore desistantur, frigiditate comprimuntur, praecipue tamen cerebrum, quod natura sua frigidius est; et tamen compressione facta, aequum humorem, non secus, ac si spongia aquae plena exprimeretur, per oculos guttatum emittit; contra vero cum laetitia dominat, calor non quaerit angusti cordis domicilium, sed per totum corpus diffunditur, cerebrumque dilatat, et ampliora fiunt pororum foramina: unde fit, quod cum aqueus liquor ibi efflutescens natura sua gravis sit, statim per oculos effluens descendit. Cum ergo d. Petrus, et tristitia, et laetitia afficeretur: tristitia, ob negationis culpam; laetitia, ob diaboli servitutem quam evaserat, et quia Christo iam adhaerebat: ob utramque hanc causam ingentem lacrymarum imbrem emittebat. Et quamvis ignis, et aqua inter se pugnent, et mutuo se perimere tentent: ignis tamen divini amoris lacrymarum aquis nullo modo deceescebat, sed augebatur, et fovebatur: adeo ut dicere liceat illud Salomonis (Sap. 8): *Ignis in aqua valebat, et aqua extinguendi naturam obtinebat*. Refert Dioscorides (lib. 5. c. 194), in Thracia portentosum quendam lapidem reperiri, singularis adeo, ac inaudita conditionis, ut dum aqua aspergitur, accendatur, atque inflammatur. Et d. Gregorius Nazianzenus testatur, quod speciem quendam nomine epirom esse talis naturae, ut quamvis conditione sua aqueus sit, et in eo magis humiditas, et frigiditas dominetur, in ignem tamen missus ita mirabiliter conservatur, ut in eo contraria haec amicitiae foedus inisse videatur. Ecce in Petro haec naturae portenta mirabilibus per gratiam instaurata, cum lacrymarum aquis inundatus, igne amoris succensus ardeat, et inundantes aquae non modo ignem non extinguant, sed

accendant, sed augeant, sed vivaciorem, ac fortiozem reddant. Duplicem esse, et contrarium ignem, alterum divini amoris, alterum concupiscentiae, nemo est qui ignoret: lacrymarum ergo inundatio esse primum ignem fovit, secundum penitus perimit, ut egrogie id anle coequis ponit concervatio illa quorundam gentium, inter se altercantium, quis inter suos Deus maiori fortitudine polleret. Chaldaei enim, qui pro Deo ignem colebant, omnium fortissimum arbitrabant: nam si statua lignea Iovis ei applicaretur, in cineres, ac favillas eam convertebat, si aerea Martis, continuo liquefiebat. Fuit tamen ad vincendum ignem hoc excogitatum remedium: admoventur igni statuae candidae ex eorum diis aqua plenum, et oculos eora obrutos habentem, quae calor vi continuo liquifere cepit, et inundantes aquae per oculos prodierunt, quae ignem Deum Chaldaeorum penitus exstinxerunt. Sane Chaldaeorum iste Deus propter instabilem eius voracitatem, inextinguibilem concupiscentiae ignem aperte significat, qui semper dicit offer, offer. Eum tamen quantalibet fortitudine pollentem, adeo ut stremos, et invictos duces facile superaverit, lacrymarum aquae devincunt, et voracitatem eius reprimunt, atque compescunt, ut non semel experientia ipsa comprobavit; praecipue tamen in utraque Maria, Magdalena, et Aegyptiaca, quarum libidinis flammam lacrymarum inundatio penitus exstinxit.

Nec tamen in hoc solum mira lacrymarum virtus emittit: sunt enim permulta, quae vim, et efficacitatem earum manifeste indicant. Nam licet prima facie contrariari videantur, tristitia tamen sine dubio mitigant, ut egrogie indicat illud, quod de Cambyse, filio Cyri, fertur, qui cum regem quendam, et natos eius in vinculis teneret, ut maiori dolore etiam afficeret, filios eius charissimos compedibus, et catenis oppressos ante oculos obiecti: ipso tamen dissimulante, nullumque sui moeroris signum ostendente; illas etiam sacris indutas, indigne pedibus incedentes praesentavit: sed cum neque earum intuitu ad compassionem, et dolorem excitari videretur, charissimum illi amicum in medium protulit, funibus velut infamem hominem constructum: quem cum inluceret, doloris externa signa amplius continere non potuit, sed in lacrymas, et singultus clamorosos prorupit; cui Cambyses dixit: *Quid causae est, quod inspeeta filiorum afflictione, quidquam commolus non fueris; ad unius tamen amici tristitiam contulim continuo lacrymas profuderis?* Respondit ille: *Tanta fuit doloris magnitudo ex filiorum calamitate concepta, ut lacrymas emittere non poterim: si enim tunc lacrymari mihi concessum fuisset, iam ex hoc poena levior redderetur: nam qui pondere doloris premitur, plangendo sine dubio exoneratur; non secus ac navis, quando aqua, quam eberbat, evacuat. Unde cum Deus Ezechielem admonuit uxoris mortem non plorare, dicens ei: *Non planges, neque plorabis, neque fluent lacrymae tuas*, licet multi interpretentur, iussisse illi Dominum ne tristaretur, e contra se res habet: non potius prohibens illi*

lacrymarum profusionem, doloris levanten interdixit, qui non parum illa mineretur; voluit ergo, ut tristaretur absque solatio: quia plantis solatium est animae, ut egregie his verbis docuit Ambrosius (*de obitu Valentini*): *Pascunt frequenter lacrymae, et mentem allevant; stetus refrigerant pectus, et moestum consolantur.* Est enim piis affectibus quaedam flendi voluptas, et plerumque gravis lacrymas evacuat dolor. Comparat d. Augustinus (*ser. 11. de lacrymis ad frat.*) lacrymas aquae maris; et merito quidem: quia praeterquam quod sicut illa salsa sunt, in eo valde assimulantur, quod quemadmodum sub salsedine illa latet dulcedo, ut tradit Aristoteles (*in Meteoris*), et naturae saepe id experti sunt, singulari quadam industria ex aqua maris dulcem haurientes aquam, et Gemianam, refert ex d. Isidoro in regione nomine Thachonitia, mare ter in die aquam dulcem producere; ita sub amaritudine lacrymarum latet mira dulcedo, ac suavitas, animam mirifice recreans. In eius figura videmus Moysen aquae amaras dulces reddidisse, et in ore Leonis Samsonem dulcissimum mel invenisse. Habent etiam lacrymarum aquae, ut paucis nulla dicam, quod daemones torquent, iuxta illud (*Psal. 73*): *Tu contribulasti capita draconum in aquis.* Unde Petrus Caesariensis ait: *Arcius diabolus contritit cordis lacryma torquetur, quam flamma infernalis incendit.* Item animae civitatem velut fortissimus murus lacrymae protegit: *Erat aqua, sicut Moyses (Exod. 14), quasi murus a dextra coram, et laeva.* Sicut enim aquae velut murus, vel anemurale urbem cingentes inexpugnabilem illam faciunt; ita et lacrymae aditum hostibus animae fortiter obcludunt. Conservant praeterea in sanctitate poenitentem, non secus ac pisces, maris, vel fluminis aquae: spiritualis inopiae nostrae miseriam mirifice sublevant, et pretiosissimis margaritis animam locupletant, quia singulae lacrymae, singulae sunt margaritae, caelestium radiorum aspectu in oculorum conchyliis procreatae. Deum insuper animae praesentem faciunt: nam oculi eius, *oculi sunt columbarum, quae cum libenter resideant iuxta fluentia, libenter sane residebit iuxta lacrymarum rivulos.* Quid plura? sane poenitentium lacrymae peccata suffocant, cordis duritiam emolliunt, divinum furorem cohibent, infirmi animi deliqui medentur, immundos mandant, infirmos corroborant, turpes decorant, mortuos suscitant, inferni ignem extinguunt, et ad portum caelestis patriae animae naviculum securam perdant. Verum si divinum lacrymarum virtutem, ac mirabilem earum efficacitatem perfectius nosse cupitis, haec, quae sequuntur selectissima Patrum testimonia, attente perpendite. D. Ambrosius (*serm. 46*): *Utiliores, inquit, lacrymarum preces sunt quam sermonum: quia sermo in precando forte fallit, lacryma omnino non fallit. Sermo enim interdum non totum profert negotium, lacryma semper totum prodit affectum. Et ideo Petrus iam non utitur sermone, quo fefellerat, quo peccaverat, quo fidem amiserat, ne per id ei non credatur ad confitendum, quo usus fuerat ad negandum, ac per hoc mavult causam flere, quam dicere, et quod*

voce negaverat, lacrymis confiteri; haec d. Ambrosius; quibus alia d. Chrysostomi (*in Psal. 30. hom. 2. quae incip. Hestern. mens.*) egregia verba subnectam: *Peccata tua in libro scripta sunt: spongiae autem instar sunt lacrymae tuae. Lacrymas mitte, et obliterantur: lacrymas mitte, et purus illic liber invenitur. Magna peccatorum spongia sunt lacrymae. Magna lacrymarum vis est. Vis dicam quantum lacrymae valeant? Animum quosdam diligenter attende. Quodnam ingens virtutis munus tibi esse videtur? Martyrium dices: maiorem enim haec charitatem nemo habet, quam ut ponat quis animum suum pro amicis suis. Revera maximum virtutis munus martyrium est: quandoquidem martyres sanguinem profundunt: apertum enim est quod martyres ogunt: martyres sanguinem fundunt: peccatorum lacrymas fundunt. Atque ut quanta lacrymarum vis sit, intelligas, meretrix illa sanguinem ne fudit? An non lacrymarum dumtaxat fontes effudit, atque haec ratione peccata diluit? Et quid meretricem, atque inspiram foeminam commemorat? Columba illa Ecclesiae, illa fidei basis, illud Apostolici chori caput, Petrus, an non semel, et iterum, ac tertio Dominum abieravit? An vero propterea errorem effudit, ac non potius lacrymarum fontes? huic quoque Chrysostomus; quibus alia ipse addit (*ser. de Poenit.*), dicens: *Lacrymae sunt, quae radunt rudeta, et sanant vulnera: lacrymae sunt, quae poenitentem armant, et indulgentiam provocant; lacrymae sunt, quae coelum pulsantes, crimina delent, et conscientiam degravant. Nonant in ore poenitentiae verba, et movent in pectore pietatis veniam. Et impletur caput aqua, tumescunt oculi, rigantur genae, decurrunt rivuli, et Deus indulgentiam mentem exhilarat. Lacrymae sunt, quae reconciliant Deo, a peccatis redimunt animam, et sanant languores eius. Sordentem animae vestem lacrymae locant, et dant illi remissionis candorem.* D. Hieronymus: *Magna, inquit, est ad impetrandum lacrymarum potentia. O lacryma humilis tuum est regnum, tua est potentia, tribunal iudicis non vereris, accusatoribus tuis silentium imponis, non est qui te accedere velet, si vacua intraveris, vacua non exibis. Quid plura? vincis invincibilem, ligas omnem potestatem, vincens Filium Virginis; haec enim Hieronymus, vel quicumque ille sit.**

Hinc est, quod cruentus humani generis hostis mirabilem lacrymarum virtutem, ac divinos, quos pariunt, fructus animadvertens, totis viribus earum profusionem prohibere nititur. In cuius figura sacra Iudith historia narrat, quod Holophernes inter alia gravissima, quae Betuliae intulit damna, unum fecit, quod aquaeductus raperit, per quo fontium aquae urbem illam ingrediebantur. Huc facere posse arbitror, inauditam cuiusdam principis nomine Trisoy immanitatem, cuius meminit Elianus (*de var. hist.*): cum enim vellet omnem pracludere viam ad fovendum coniurationem contra se factam, quibusdam edicto, et sub gravissimis poenis iussit, ne quisquam cum alio colloqueretur. Egro tulit populus rem hanc, tamen loquelam supplebant gestus, et nutus, quibus infernos animi conceptus exprimebant: id sciens tyrannus, confabulationem etiam per

signa, et nutus eis interdixit. Sed civis molestissime, ut par erat; haec inhumanitatem ferentes, coeperunt plerique publico foro tristes singulis profusis lacrymis emittere, calamitatem suam amare flentes. Quod ad tyranni principis notitiam cum pervenisset, deteriori sibi iudicium lacrymarum, quam verborum coniurationem, et vehementius flentibus, quam vocibus animos audientium contra ipsum indignatos, multis ipse militibus stipatus statim ad forum perrexit, eiulatus, et lacrymas prohibere contendens: *Ut nec solum, ut ait Elianus, linguam, vultusque seruitute constringeret, sed etiam oculis a natura tributam libertatem eriperet.* At non ipse, sed lacrymantium flatus praevaleverunt, quia tanquam leones summa rabie in eum insurgentes, tandem interfecerunt, ac trucidarunt. Non secus adversarius noster diabolus nocumenta per lacrymas sibi inferenda praedorans, summo conatu eas prohibere contendit; sed tandem lacrymae contra ipsum praevalet, et tanquam tyrannidis illius victrices de illo gloriose triumphant.

Illud tamen in hoc genere argumenti non praetermittam, videlicet omnes lacrymas non eisdem esse conditionis: sunt enim quaedam Deo gratiae, quae propter commissa peccata, propter mortem Christi Domini, aut similem aliam honestam causam profunduntur; at quae ex profani honoris amissione, rei familiaris iactura, aut rei turpiter dilectae absentia emittuntur, inutiles sunt, et Deo detestabiles. Unde d. Hieronymus (*lib. 3. epistol. et libr. de quaest. Hebraic.*) inter praeteracta gesta Davidis illud praecipue multis encomiis ad caelum usque effert, quod Philistaeis invidis, et reluctantibus per vim solum abstulerit, cui solum oculorum lacrymas in viciniam oberebant, quod Deo Optimo Maximo mirum in modum invisum, ac detestabile agnoscebat. Agnovit etiam olim d. Augustinus (*lib. 1. confes. cap. 13*) ingratas Deo esse, quas profunderat lacrymas, Didonis amorem apud Virgilium lectitans: *Flebam, inquit, Didonem mortuam, quae se occidit ob amorem Aeneae, cum interea me ipsum in his a te mortentem, Deus meus vita mea, secretis oculis ferrem miserum. Quid enim miserum misero, non miserante se, et fente Didonis mortem, quae fibat amando Aeneam; non fente autem mortem suam, quae fibat non amando te?* haec Augustinus. In rebus naturalibus quo praecipue experimur, quae ab oculis lacrymas extorquere solent, funam scilicet, et coepa, quae duo apud satis eas adumbrant, quae profani homines Deo ingratas, et odibiles effundere consueverunt: nam qui eb amissum honorem, aut non adeptam dignitatem deplorant, hos fumus honoris impulsi ad flent; li vero, qui praeteritis voluptatibus in memoriam revocantur, quibus eorum animus valde affectus est, plangere solent, ab his coepa carnalium voluptatum lacrymas extorqueat, similibus in hoc illis, qui, sacra Numerorum historia referente, dicebant: *In mentem nobis veniunt cucumeres, et pepones, porrique, caepae, et allia. Inutilitatem harum, et similia lacrymarum considerans d. Chrysostomus, tam eleganter, quam sapienter dixit: Lu-*

*ge peccata, ut ipsa deleas: propter hoc enim tristitia facta est, non ut in morte, nec in ulla alia re tati doleamus, sed, ut ipsa ad delenda utamur peccata; et quod hoc verum sit, exempli facio manifestum. Bedia medicina propter illos tantum morbos facta sunt, quos tollere possunt, non propter illos, quos nihil adolvere possunt. Pula, adhuc enim manifestiorem volo rationem facere, medicamentum oculos lipientes tantum iuvare valens, nullum vero alium morbum, propter colorem aegritudinem tantum factum esse dicere quis possit, non propter stomachum, neque propter manus, neque propter alium aliud membrum. Transframus igitur rationem ad tristitiam, et incensum quod accidentium nobis nil adjuvat, peccatum vero solum corrigat. Certum igitur, quod propter huius sublationem tantum concessa est. Percurramus inveniunt nobis malorum quodque, et tristitiam superadducamus, et videamus, quid ex hac utilitas. Mulctam est quispam peccatis; tristitas est, mulctam non emendavit: flum amittit; doluit, mortuum non resuscitavit, nec defuncto profuit: flagellatus est quis, alapis coesus, contumeliosis affectus; doluit, non revocavit contumeliam. In valetudinem quis incidit, et aegritudinem gravissimam; doluit, non valetudinem non sustulit, sed et deficiente reddidit. Vides hoc non nulli prodesse tristitiam? Peccavit quis, tristitas est, peccatum deluit? Peccavit quis, haec d. Chrysostomus, aereum eloquentiae flumen. Medici observare solent in aquis teluris meatu, et locorum conditionem, per quae defluunt: nam quae per auri mineralia, optimas, quae vero per sulphureas venas transeunt, possimas indicant. Idem plane discrimen non semel observavi in lacrymarum aquis: nam quae ex igne charitatis oriuntur, sanctae, et Deo gratiae sunt; quae vero ex libidinoso, et luxuriantio animo procedunt, necesse est libidinem redolant, atque impiae, et ingratae Deo reddantur. Quare qui pie, ac religiose lacrymas profundere desiderat, d. Gregorium consulat; hic enim quibus de causis lacrymandum sit, his verbis breviter et optime docet (*Mor. lib. 23. cap. 21*): *Qualior sunt qualitates, quibus iusti veri animae compunctione vehementer afficitur: cum aut malorum suorum reminiscitur, considerans ubi fuit: aut iudiciorum Dei sententiam meluens, et secum quaerens, considerat, ubi erit: aut cum mala vitae praesentis attendens, considerat ubi est: aut cum bona supernae patriae contemplantur, quae quia nec dum aspiciunt, lugens conspicit, ubi non est.**

HOMILIA X.

De praesentatione Christi Domini in concilio seniorum, ac de missione ad Pilatum, et de remissione eiusdem ad Herodem, qui illum per ludibrium veste alba induit, in illa verba: Mane autem factum consilium inierunt principes sacerdotum adversus Iesum, ut eum morti traderent, et victum adduxerunt ad Pilatum: Et illa alia: Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, et illusit indutum veste alba.

Quamvis causa Christi Domini non parum agitata, atque examinata fuerat praecedenti nocte coram Caipha summo pontifice, et senioribus populi; mane nihilominus pleno eorum concilio Christus Dominus praesentatur, ut causae illius iterum calumniosum examen, cavillosamque explorationem subiret, quod absque singulari Dei consilio minime factum arbitror. Primum, ut Christi innocentia magis elucesceret: nam quemadmodum verum germanumque naturam eam induit naturae conditionem, ut quo magis in ignem detruditur, eo rutilantius, ac deaeratus reddatur, quia igne non consumitur, sed perficitur potius; ita summa Christi vitae integritas, quo magis fuit examinata, ac per diversos iudices, atque in malignos, et corruptos explorata, eo magis illustrata omnium oculis prodit. Secundo, quia in praecedenti concilio exploratio facta fuerat nocturno tempore; sententia vero noctu pronuntiata non est valida, ut traditur in Authentico de Iudiciis, quia nocturnum tempus iudicio aptum non est. Unde de Moysse dicitur, quod sedebat, ut iudicaret populum a mane usque ad vespem; in noctem tamen iudicium non protrahat. Tertio id fecerunt, ut causam suam seniores magis iustificarent: quia cum iudicium nocturnum omni iuris forma destitutum fuisset, cum lidem essent iudices, testes, et carifices; volentes sane hunc errorem corrigere, concilium aliud coegerant sub specie, et praetextu sedati animi, et in argumentum desiderii, maturius causam Christi discernendi. Quarto, quia desiderabant, ut Iesus iam funibus, et calenis solutus rata faceret, quae nocte praecedente, eisdem ligatus dixerat: hac enim ratione formae iuris obsequentissimos observatores se ostentabant. Ita consuetudo namque oblinuit, ut quae iudices per vim tormentorum a reis extorqueant, postea ab eisdem soluti, et absque tortura exquirant. Seniores isti, qui huic iudicio aderant, septuaginta duo erant: nam, Iesae Abulensi, consilium illud fuit consistorium Sanedrini, hoc est seniorum, et scribarum, quod penes Hebraeos dicitur, Domus iudicii; ubi moris erat causas, et iudicia animarum a septuaginta et uno congregatis iudicibus, qui cum summo Sacerdote septuaginta duorum numerum complebant, examinari, atque tractari. Fuerat hoc iudicium quondam constitutum a Deo, ut iu-

varetur Moyses in regenda republica, in Deuteronomioque praecipiebatur, ut iudicium hoc Hierosolymis fieret prope Pontificem. Hoc autem iudicium paulo post sublatum fuit. Scribit enim Rabbi quidam Moyses Maimon (in libro Iudicum), quod Iesus Nazareus visus est esse Messias, et interfectus est per Domum iudicii, hoc est, in iudicio unius et septuaginta iudicum Iudaeorum, et ipse causa fuit, ut destrueretur Israel in gladio. In hoc igitur consilio Caiphas nomine omnium seniorum Christum interrogat: *si tu es Christus, dic nobis.* Animadversione dignum arbitror, iam non amplius Christum interrogare, an esset Filius Dei, quia cum Pilatus, ad quem deferenda erat causa, gentilis erat, et Idolorum cultor, pluresque admittens Deos, nihil cum moysse, nec aegre tulisset, quod tantorum prodigiorum paterator Filium Dei se diceret; ideo extorquere desiderabant ab illo, ut se Christum in lege promissum, et verum regem Israel, sedem David tenentem profiteretur: quod cum contra Caesaris imperium aperte militaret, non poterat Pilati animus contra Christum Dominum non vehementer indignari. Atque haec fuisse istorum mentem, satis ipse rei eventus demonstrat: siquidem Pilatus postea causam eius via interrogationis explorans, non interrogavit eum, an Filius Dei esset, sed an se Regem fateretur, dicens (Matt. 27. et Jo. 28): *Tu es rex Iudaeorum?* Praesentantur ergo Iesum in conspectu Pilati manibus ligatis, et calenam ferream in collo habentem, quam longo tempore tradunt nonnulli Hierosolymis assertivam fuisse, eiusque contactu daemonia ab obsessis depelli. Et Basilium (in *Mystagoga Ecclesiastica*) ait, Iesum fuisse ductum victumque ex collo, in cuius lypum sacerdotis modo collo appointum stolam, Moris enim erat, ut quoties quis ab Ecclesiastico tribunali deducebatur ad saeculare morte multandus, victus traheretur ad magistratum, ut tradit d. Hieronymus (in *Matth. c. 26. to. 9*). Quia ergo seniores in sacriligo illo consilio mane facti Christum Dominum ad mortem damnarant, et brachio saeculari relaxarant, ideo, ut hoc signo agnosceretur iam ab eis esse condemnatum, victum miserunt eum ad Pilatum iudicem saecularem. Ipse autem audita eorum petitione, dixit eis (Joan. 18): *Quam accusationem ergo assertis adversus hominem hunc? quasi diceret, indignum est, ut ego, qui Romani Imperii personam gerō, quempiam causa non plene cognita iudicem, sive absolvendo, sive condemnando. Unde Festus, ut constat ex Actis Apostolorum: Non est, inquit, Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam qui accusatur, praesentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat, ad abluenda crimina, quae ei obiciuntur.* At illi responderunt (Joan. 18): *Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissimus eum; quasi dicerent: evidētia patris factioris non indiget clamore accusationis, sed solum iudicii executione. Quibus verbis aperte malitiam suam prodiderant, volentes Christum, nec examinatum, nec confessum, nec convictum necari; immo indignum iudicantes, qui vel a iudice audiretur, cum tamen proverbium habeat, ip-*

sum etiam satanam in suis iuribus audiendum esse, et ipsi etiam non ignorarent in Exodo eaveri, neminem inauditum condemnari. Quod et praedixerat Nicodemus apud Ioannem, dicens: *Nunquid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, et cognoverit quid faciat?* Et licet ita sit, quod qui relaxantur tribunali Ecclesiastico, brachio saeculari tanquam morte plectendi tradantur; id tamen fit, praesentando merita causae, ut constet de iustitia latae sententiae, nam si constaret de iniustitia eius, executioni minime mandari deberet; unde Pilatus iniustitiam latae contra Christum sententiae in consilio seniorum probe agnoscens, renuebat index illius fieri, et ideo dixit eis: *Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate.* Responderunt ipsi: *Nobis non licet interficere quemquam:* quae verba, quia difficilia sunt, expositione indigent: non enim est sensus, legem Moysis prohibere reum puniri, aut interficere, cum constet illum in multis criminibus mortis supplicium infligendum praescribere, ut adultero, et blasphemio in Levitico; violanti Sabbatum, et homicidae in Numeris; Idola colenti in Exodo; recusanti parere Sacerdotis summi imperio, aut inobedienti parentibus suis in Deuteronomio; ac tandem simpliciter in Exodo dicitur: *Malefactor non patieris vivere.* Secundo, non est sensus quod Romani legem Moysis limitassent, ut docuit Caetanus, volentes ne ipsi alicui mortem inferrent, et omnes sanguinis causas ad se devolvit; quia non constat ex tota historia Evangelica de tali limitatione, et manifestum est, quod saepe intulerunt mortis supplicium in causis ad religionem spectantibus. Unde Stephanus ab eis lapidatus fuit, Iacobus ab Herode occisus, et multi a Paulo interfecti fuere, accepta potestate a principe sacerdote. Iudaei etiam Domino obtulerunt mulierem in adulterio deprehensam; et ipsi iure legis intendebant Christum occidere, cum dicebant: *Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit.* Ad haec si Iudaei in captivitate Babyloniae positi habebant ius occidendi secundum legem adulteram in ipso actu deprehensam, ut patet ex Daniele, et falsos testes lege talionis, ut seniores accusatores Susanna: ergo multo magis tempore Romano-rum, quo maiori libertate in patria sua versabantur. Dicens ergo Pilatus (Joan. 18): *Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate eum,* non tantum ad flagellandum, sed etiam ad mortem ei infligendam Iudaeis obtulit. Possunt igitur praedicta verba: *Nobis non licet interficere quemquam,* bifariam intelligi, licet duplicem eorum sensum. Primus est, non fuisse illis licitum crucis morte aliquem interficere, quia illud mortis genus lex Moysis ignorabat. Cuius sequitur Euthymius (in *Ioan.*): *Unde dicit Evangelista, inquit, quoniam non pro Iudaeis tantum, sed et pro gentibus erat mortuus, vel quod crucifigere eis non licebat. Quod si dicit, non licere interficere, eo tempore intelligendum est: nam quod interemerant et alia morte, argumentum est Stephanus lapidatus, sed crucifigere eum desiderabant; haec ille. Cui*

expositioni sine dubio favet sacer textus, dum subiungit, *ut sermo Iesu impletur, quem dixit, significans, quia morte esset moriturus.* Favet etiam, quod ut apparet ex affirmativis praeceptis Iudaeorum, quatuor tantum modis poterant mortem infligere, ut habetur (in *lib. Sanedrini*), scilicet lapidando, gladio decollando, comburendo, et strangulando. Ac tandem possunt praedicta omnia confirmari ex eo, quod interficere in sacra Scriptura solet sumi pro crucifigere, ut patet ex (Act. 3): *Auctorem vitae interfecistis,* hoc est, crucifixistis. Et eodem loco, quo d. Marcus dixit: *Et interfecit eum,* Matthaeus habet, *crucifigent.* Altera expositio est, ut sit sensus, quod non liceret eis interficere aliquem tempore paschali: tum quia illo die celebrabatur memoria exitus de Aegypto, quo die ipsi liberati fuerant; ideo poterant liberare, non tamen aliquem damnare: tum quia in Exodo (c. 20) dicitur: *Non facies omne opus in eo, etc. ad infligere mortem, opus servile erat.* Unde Herodes, qui Petrum in carcere morti addictum servabat, expectabat religionis causa, ut dies Azyrnorum transiret. Et haec sententiam sequitur Augustinus (tra. 114. in Ioannem): *Quid est, ait, quod loquitur insana crudelitas? An non interfecit eum, quem interficiendum offerebant? An forte crux non interfecit? Si desipiunt, qui non sectantur, insectantur sapientiam. Quid est autem: Nobis non licet interficere quemquam? Si malefactor est, cur non licet? nonne lex eis praecipit, ne malefactoribus praesertim qualem istum putabant, a suo Deo seductoibus perant? Sed intelligendum est, eos dixisse non sibi licere interficere quemquam propter diei festi sanctitatem, quem celebrare iam coeperant, propter quem ingressus etiam praetorici contaminari metuebant.*

Videntes autem obstinati Iudaei Pilatum renuere, nulla facta specialium delictorum accusatione, nullaque iuris forma praecedente, Christum Dominum mortis supplicio plectere, trinum contra illum excogitantur accusationem, dicentes (Matt. 22): *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dari Caesari, et dicentem se Christum regem esse.* Triplex imponebat crimen, primum contra populum, secundum gravis contra Caesarem, tertium gravissimum contra Deum. Ast quam haec omnia calumniis, et cavillis plena essent, id manifestissime comprobat, quod in primis tantum aberat, Christum Dominum gentem subvertentem, quoniam potius ad Deum illam convertere, non solum illam suis monitis edocens, sed exemplo adificans, in omnibus se legis observantissimum ostendens: unde ipse dicebat: *Non tent solvere legem, sed adimplere.* Quod si nomine subvertentis gentem seditiosum esse intelligebant; impudentissimum quo erat mendacium, cum Christus nullam unquam seditiosem excitasset, qui praeeperat inimicos diligere, pacem, et fraternam charitatem colere, magistratum legitimum praedicavit non esse contradicendum, immo interpellatus a duobus fratribus de dividenda hereditate, noluit fallacem mittere in messem alienam: deinde ipse disertis verbis docerat tributum Caesari pendendum, dicens (Matth. 5. Ioan. 12. Luc. 12):

Reddite, quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo. Et quaesitus ab exactoribus tributum solvere, didrachma pro se, et Petro Caesari solvi praecipit. Quod tandem ei obicitur, se Christum Regem esse dicere, et cum Romani Imperatoris inferiora regnum usurpare vellet, in eius rei signum, et iudicium opponebant ei, multis stipatum hominibus incedere: nam duodecim Apostolos, ut maiores collaterales habebat, et septuaginta duos discipulos, ut inferiores suae curiae ministros. Hoc etiam crimen falso ei imponebatur; nam cum edicto multiplicationis panum, turba eum regem vellet constituere, ipse aufugit in montem, ut ibi delitesceret: et cum saepe ab aliis diceretur Christus, ipse ob iustas causas proinde illi prohibebat. Ex his accusationibus nulla magis permovit Pilatum, quam haec tertio, de afflictione regni; et ideo interrogavit illum (Ioann. 18): *Tu es Rex Iudaeorum?* Christus Dominus respondit: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Super quem locum divus Augustinus observavit, Christum Dominum non dixisse, regnum meum non est in hoc mundo: sed *Non est de hoc mundo.* Observa etiam non dixisse: *Meum non est hic, sed non est hinc.* Alque per hanc responsum, se eam percallisset Pilatus, cognovisset quidem Christi regnum, cuius se regem esse non inficiabatur, nullum prorsus nocumentum Caesaris regno, ac imperio fore illaturum. Verum tamen est, quod cum ipse intelli, *Ergo rex es tu?* quidam interpretantur illum locutum esse per irrisionem. Quodquid tamen de hoc sit, nullam legitimam damnationis causam in Christo inveniunt, ad Herodem eum remisit, eo quod in Galilaea ei obicerent commovisse gentem; Herodes autem Galilaeam regebat. Itaque videns causam periculosam esse, et vel innocentem esse damnandum, vel in Iudaeorum indignationem incurrendum, ideo, ut ex tanto periculo se ipsum eriperet, mittere eum decrevit ad Herodem regem, qui illo tempore propter Pascha erat Hierosolymis. Huius missionis ad Herodem insignem prophetiam Oseeae profert nobis Tertullianus (*adversus Marcionem*) dicens: *Christus Herodi velut munus a Pilato missus: Oseeae vocibus fidem reddidit.* De Christo enim prophetaverat, iuxta septuaginta Interpretum versionem: *Et vincetum eum ducenti xeniim Regi Iazib in domo: idemque vaticinium de Christo misso a Pilato ad Herodem praeter Tertullianum (A. ad. Marc. prope fan. 70. interp. sup. c. 10. Oseeae), explicat Cyprianus (lib. de dupl. martyr.). Iustinus (dial. contra Tryph.), et Cyrillus (catech. 13), et Rufinus (in Symbolo): Herodes autem, ait sacer textus, gavisus est valde, viso Domino.* Unde praec gaudii magnitudine refert divus Anselmus, Herodem imposuisse regiam coronam super caput Christi, et pollicitum fuisse illi liberationem, et successionem regni, si prodigiosa illa signa, quae solebat, in conspectu eius edidisset, ob eandemque rationem Herodes interrogabat eum multis sermonibus: at, ut Evangelista testatur, ipse nihil illi respondit. Quamvis autem divus Lucas non exprimat, qui essent illi sermones, probabile tamen quidam putant his verbis eum

allocutum fuisse: Es ne tu ille, qui illisisti parentem meum, et cuius gratia pater meus multos occidit infantes? Es ne fortasse tu ille, ad cuius adventum perferria simulacra Aegypti corruisse ferantur? Audivi, quod aquam in vinum mutaveris ad nuptias vocatus, et quod panes hordeaceos multiplicaveris: fac quosdam in conspectu meo rogatus, quae alibi non quaesitus fecisti. Haec incerta sunt; certum tamen, Christum Dominum in conspectu Herodis nullum verbum protulisse: ob quod ira percitus Herodes, tanquam insanum, et amentem veste alba indutum, a militibus irrideri iussit. Exant huius rei egregiae figurae in sacris literis, praeclearaque Prophetarum vaticinia. Achior enim, qui a ducibus Holopheris in conspectu eius illusos, remissus est ad Bethuliam, unde venerat; et David rex, qui vilipensus a rege Achis, et tanquam insanus extra regiam aulam expulsus est, Christum Dominum tanquam amentem veste alba indutum, et traque Herodis palatium irrisorie explosum egregie adumbrant. David etiam in persona Christi haec praevideos dixerat (*Psal. 38*): *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me: Obmutui, et humilitatus sum, et silui a bonis, et dolor meus renovatus est.* Obmutui, ait, quia nullum verbum respondit Herodi. Silui autem, inquit, a bonis, quia abscondit ab eo coelestia bona, ac portentosa illa miracula, quae ipse videre desiderabat. Ac tandem subiungit, et renovatus est dolor meus, quia eo quod sapienter tacuisset, subsannationem, et derisum ab hostibus sustinuit. Divus Gregorius (*lib. 10. moral. cap. 17. et lib. 22. cap. 12*) haec omnia complexus est paucis verbis, dicens: *Quia Herodem vidit non perfectum, sed digna se scientiam velle mirari, requisitus ab eo tacuit: et quia constanter tacuit, ab eo irrisus exciuit, ingratos foris reliquit, magis eligens a superbentibus despicit, quam a non credentibus varna voce laudari.* Idem etiam praenunciaverat Oseeas, dicens (c. 9): *Scitote Israel stultum Prophetam, insanum virum spirituales, propter multitudinem iniquitatis tuae, etc.*

Sed iam tempus est, ut mysteria, quae in silentio Christi Domini in conspectu Herodis, et in veste alba, qua indutus fuit, delitescunt, referamus. Divus Ambrosius (*lib. 10. in Lucam*) primam huius Christi taciturnitatis rationem reddens ait: *Accusatur Dominum, et tacet: et bene tacet, quia defensione non indiget: ambient defendi qui timent vinci: non ergo accusationem tacendo confirmat, sed despicit non refellendo.* Secundo non respondit, ut observaret illud Salomonis (*Prov. 26*): *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam:* erat autem manifesta stultitia, velle Christum Dominum, ut eius curiositati solum satisfaceret, miracula aliqua in conspectu eius patrare. Tertio tacuit Christus coram Herode, quia ipse vocem eius clamantem regni, si prodigiosa illa signa, quae solebat, in conspectu eius edidisset, ob eandemque rationem Herodes interrogabat eum multis sermonibus: at, ut Evangelista testatur, ipse nihil illi respondit. Quamvis autem divus Lucas non exprimat, de quibus Comicus dixit: *Quidquid dicunt, laudo; id rursus si negant, laudo, id*

HOMILIA XI.

De collatione Iesu cum Barabba, et ante-positione eius ante Christum Dominum, in illa verba: Clamaverunt rursus omnes dicentes: non hunc, sed Barabbam.

quoque negat quis? nego, ait? aio. Ut autem non nihil de veste alba proferamus, observandum est ex antiquissimo Iosepho (*de bello Iudaico*), regem Archelaum veste candida indutum in templum venisse, qua etiam testatur solitum fuisse uti Salomonem. Et Tacitus in triumpho Vitellii refert Praefectos castrorum, et Tribunos ante aquilam incessisse albis indumentis vestitos. Et Aulus Gellius testatur, Scipionem Africanum alba veste, qua rei indui prohibebantur, solitum esse vestiri. Ut ergo irrisionis causa purpura illum postea induerant, quam constat habitum regum esse; ita nunc per ludibrium candidam vestem, qua magnates utebantur, illi circumdederunt. Sed certe, quod in irrisionem facit, divina sapientia veritatem in mysterium: nam vestis candida, praeterquam suo candore repraesentat Christum Dominum, ut Deum, qui candor est lucis aeternae, et speculum sine macula, egregie adumbrat innocentiam, et animi candorem eiusdem, ut homo est. Illic adeo excellens, ac foecundus fuit, ut eos dealbaverit, de quibus interrogavit Iohannes: *Qui sunt hi qui amici sunt stolis albis, et unde venerunt?* et nos omnes candore suo regni caelestis candidatos effecerit. Olim primus Adam tanquam insanens candidam iustitiae, ac sanctitatis vestem unius pomi pretio vendiderat; nunc autem Christus Dominus veste candida velut insanus indutus, meruit nobis candidam iustitiae vestem peccatoribus restituit. Ac tandem veste alba indui voluit Christus Dominus, ut nos illum tanquam candidum scopum respiceremus, et in eum intendentes, ignita divini amoris iacula frequenter iaceremus, prout iactat Sponsus, cum dicebat Sponsus (*Cant. 4*): *Vulnerasti cor meum soror mea.* Sic enim fiet in nobis, quod Salomon consulabat, dicens (*Ecl. 9*): *Omni tempore sint vestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiet, id est, innocentia, et misericordia, quiibus Deo, et proximo coniungimur, et unimur.*

Postquam autem Christus Dominus indutus fuit candida veste, eandem deferentem Herodes remisit ad Pilatum, et facti sunt, ut ait d. Lucas (c. 23), amici Herodes, et Pilatus in ipsa die: ubi iuxta Apostolicam interpretationem impletum est illud (*Psal. 2*): *Principes conaverunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum eius:* significaturque haec reconciliatione impios, tametsi aliquo inter se dissidentes, amicitiam facile inire, ut iustitiam, et veritatem insecutur: praesertim tamen id frequenter accidit haereticis, qui licet contraria dogmata teneantur, in oppugnanda tanta Ecclesia Dei semper concordantes sunt. Quare egregie Beda (*in Lucam c. 93. initio tom. 3*): *Hoc, ait, nefandissimum Herodis, et Pilati foedus, quod in occidendo Christo pepigerunt, haec tenus eorum velut haereditario iure successores custodiunt, quando Gentiles, et Iudaei sicut genere, et religione, ita etiam mente dissidentes, in Christum tamen persequendo, Christique fide interrimenda consentiunt.* Innuunt etiam eadem reconciliatione Pilati, et Herodis, quod Christus noster, ut ait Apostolus (*Ephes. 2*), est *pax nostra, qui fecit utraque unum;* cui sit honor, et gloria in saecula saeculorum. Amen.

Postquam Herodes cum exercitu suo Christum Dominum veste alba indutum spreverat, remisit illum ad Pilatum, et factum est, quod Isaia dixerat: *Quasi pilam mittet in terram:* quia quasi pilae loco ludentes, hi indices vicissim sibi millebat Iesum: et sicut quoties pila mittitur, et remittitur, toties manu fortiter impellitur, ita quoties Christus Dominus ad varios Iudices missus, et remissus, toties multis iniuriis laesus fuit. In domo Annae contumeliose tractatur; coram Caipha alapa percussit; ante Pilatum falso accusatur; apud Herodem candida veste indutus irridetur: ac tandem ad eundem Pilatum remissus gravissimam omnium, quae illucque usque irrogatae fuerant, iniuriam sustinuit. Nam cum consuetudo esset dimittere unum vincitum ob festi solennitatem, in memoriam, ut communis fere dolorum sententia, illius insignis beneficii liberationis populi Israel de polestae Pharaonis, ob quod etiam a Deo institutum fuerat festum illud Paschae, iudicans Pilatus impossibile esse, ut data Iudaeis optione eligendi inter Iesum, et Barabbam hominem seditiosum, et homicidam, hunc liberarent, et Christo illum anteponerent, dixit eis: *Quem vultis nobis dimittam, Christum, an Barabbam?* desiderabat enim illum e manibus illorum liberare, si non tanquam iustum, et sanctum, saltem tanquam minus iniquum, et iniustum. At ipsi cruenta saevitia in Iesum insurgentes, clamaverunt (*Luc. 23*): *Tolle hunc, et dimitte nobis Barabbam.* Ecce impleta figura Levitici de duobus hircis, super quos Sacerdos millebat sortem, quis eorum immolandum esset, et quis in caprum emissarium esset dimittendum. Christus Dominus tametsi agnos ob innocentiam suam, propter iniquitates tamen nostras, quas in se expiandas suscepit, hircio adumbratur. Barabbam autem foetidum hircum esse nemo ambigit, nisi populus Iudaeus, qui improbitatis factor, velut spurcissimus scarabaeus fuerat, quam snavis odor innocentiae Christi. Ille ergo hircus hoc dimisso immolatus est. Et sicut qui emissarium caprum in desertum deducebant, immundi reddebantur, donec se lavarent aqua lustrationis; ita Iudaei peccantes Barabbam sibi dimitti, immundi facti sunt, nec unquam mundari poterunt, quod Iudaei lustrali aqua baptismi lavantur.

Prævidens in spiritu Isaia hanc execrandam Iudaeorum electionem, dixit (c. 31): *Inventa est contrarium in civis Iuda, et in habitatoribus Hierusalem: reversi sunt ad iniquitates Patrum suorum.* Factam aut contrariationem inter habitatores Hierusalem, aqua principes sacerdotum, et homines plebei adversus Christum contrarant. Hi enim non nisi ex con-

silio, et suasionem eorum postularunt Barabam sibi dari, et Christum Dominum occidi, ut non obscure significant verba Ieremias, dicentis (c. 50): *Græc perditus factus est populus meus, pastores eorum seduxerunt eos.* Subiungit deinde: *Reversi sunt ad iniquitates Patrum suorum:* nam sicut olim Patres eorum, postquam nullis fuerant a Deo cumulari beneficiis in exitu de Aegypto, in columna nubis, et ignis per desertum eos ducente, in transitu maris rubri, in submersione inimicorum, in manna de caelo cadente, in petra aquam secuturientem tandem his omnibus ingrati vitulum aureum in Deum suam exerunt, verum, et immortalem Deum amegnetis; ita sane Iudaei illi reversi sunt ad prava Patrum suorum mores imitantes. iniquitates, et antiquam illam ingratitude in instantem, dum Christo Domino neglecto, a quo pece infinita beneficia acceperant, Barabam illi ignominiose praeulerant (Luc. 23): *Tolle hunc dicentes, et dimitte nobis Barabam.* Hoc ingens opprobrium, et in proprium Christo Domino illatum praevidens Isaias, in persona Christi praedixit: *Filios matris, et exaltari.* ipsi autem spreverunt me. Conquererebatur olim Deus de quibusdam falsos Deos colentibus, quod simulacra quaedam sibi adoranda conferent, dicebat: *Cui assimilatis me et adaequatis, dicit Socrates: Leate in excelsum oculos vestros, et videte, qui exornati sunt. Sed propter dolorem, et detestum, et ignominiosum nunc actum est cum Christo, cum Barabae non assimilatis, sed postpositus fuerit.* Nunc vero impletum est Isaias vaticinium, dicens: *Vidimus eum nostrissimum vicorum,* hoc est, in novissimo, ac abiectionissimo hominum loco constitutum. Sed sane hoc in maiorem Christi gloriam cessit, cum audierit, quod sedenti in ultimo convivi loco paterfamilias, dixit: *Amice ascende superius.* Et quia cum ex consuetudine Paschae aliquis maleficus liberandus foret, non poterat innocentissimus Christus, qui omni labe carebat, ex vi illius consuetudinis tanquam vere reus liberari.

Sed iam Ecclesiae Patres de hac praelatione Barabae in contumeliam Christi facta mira dicentes attente audiamus. D. Augustinus (tra. 15. sup. Ioan.) ait: *O caecitas Iudaeorum, o furia phariseorum.* Noli dimittere hunc, sed Barabam. Quid fuit hoc aliud dicere, quam occidatur ille, qui suscepit mortuos, et dimitatur latro, ut occidat vivos. Eosdem etiam alloquens d. Leo Papa (ser. 3. de Pas.) in haec verba prorupit: *Iniustis insanum cruentumque consilium tauri pinguis, vituli multi, frementes bestiae, canes rabidi, ut morti auctorem vitae, et Dominum gloriae traderetis: et tanquam excenanda esset furoris vestri immanitas, si eius sententia, qui provociae vestrae praesidebat uteremini, vincit Iesum ad Pilati iudicium adduxeritis, ut clamoribus impiis trepido cognitore superato, interfectorem hominum eligeretis ad veniam, et Salvatorem mundi peteretis ad poenam, haec tunc eloquentissimus Leo. Quibus addo Euthymium docentem illud, quod in persona Christi regius Vales praedixerat (Ps. 21): *Fermis sum, et non homo, approbrium hominum, et ab-**

iectione plebis, in praelatione Barabae impletum esse. Nam Christus Dominus merito propterea vermis appellatus, quia sicut vermis est sola virtute solis gignitur, ita Christus ex terra virginea sine humano patre virtute Spiritus sancti progenitus est; et sicut vermis in escam piscibus dari solet, ita caro Christi, sub qua delitescibat divinitas, velut bannus ocellus, instar vermis facta est esca in draconis, sive caeli perditionem, et in capturam nostri ad salutem; et sicut vermis per terram reptat, et absque ulla commiseratione moritur, non dissimiliter Christus Dominus, hostibus eius in eum insultantibus, pedibus conculcatus, et Barabae postpositus, velut abiectionissimus vermis despectus fuit. Hic ergo humilis vermiculus opprobrium factus est hominum, scilicet gentium, in illusionibus, quas ab illis pertulit, et abiectione plebis, scilicet gentis Iudaicae, quae Barabam elegit, et Iesum a se ignominiose abiecit.

Videns tamen Pilatus Iudaeorum perfidiam, et incredibile odium, quo Christum Dominum prosequantur, interrogavit eos: *Quid mali fecit?* d. Augustinus (sup. quae verb.) ait: *Interrogantur, et respondeant a spiritibus immundis liberati, languidi sanati, leprosi mundati, surdi audientes, muti loquentes, caeci videntes, mortui resurgentes, et, quod supra omnia, stulti sapientes; haec tunc Augustinus. Hi sane si interrogarentur, nihil aliud responderent, nisi illud: Bene omnia feci, et surdos feci audire, et mutos loqui. Bene quidem omnia feci, aspectu suo consolator, verbis domet, mentem instruit, spuito oris sui caecos illuminat, ventorum turbine sedat, maris tumentes undas compescit, a daemonibus obsessos liberat, adulterae peccatrici benignus miseretur, mortuos ad vitam revocat, in oratione pernoctat, pro nobis orat, peccata remittit, gratiam largitur, ac tandem omnibus ac singulis suis operibus vitam aeternam nobis promeruit. Cum igitur bene omnia fecerit, merito interrogat Pilatus: *Quid mali fecit?* sed immerito quidem ipse iniquae eorum petitioni annuit: nam ut recte dixit Ambrosius (serm. 49), a quo etiam eadem verba mutuavit d. Augustinus (sermon. 118. de tem.): *Quid proferit testimonium perhibuisse innocentiae, et tradere criminisum? ipse enim iniquitatis suae testis est, qui ore absolvit, et ore condemnat.* Verum haec iniustus sit, et iniquus Pilatus, iniustiores, iniquiores Iudaei: ille enim insitit quantum potuit, ut eum e manibus eorum liberaret; ipsi vero sanguinis illius sitentissimi, Barabam seditiosum, homicidam, et latronem dimittit, et Christum sanctum et innocentem crucifigi exire postularunt. Sed ob id iuste factum est, ut incideret in seditiosos, homicidas, et latrones, qui eos execrandis homicidiis, ac seditiosis latrocinis a morte Christi, usque ad excidium urbis attriverunt, acriterque vexarunt, ut late prosequitur Iosephus (de bell. Iudaic.). Nam sunt inter se seditionibus, ac latrocinis extremum sibi exitum pepererunt, Romanumque principem fortissimum divinae iniuriae ultorem reddiderunt. Unde optime Beda (sup. Luc.): *Haeret, inquit, Iudaeis usque hodie sua petilo, quam tanto la-**

more impetraverunt. Quia enim data sibi optine, pro Iesu, latrone; pro Salvatore, interfecitorem; pro datore vitae elegerunt ademptorem; merito salutem, vitamque perdidit, ac latrocinis se ac seditionibus in tantum subdidit, ut et patriam, regnumque suum, quod plus Christo amare, perdiderint, et haec tunc eam quam vendere, animae, et corporis libertatem, recipere non meruerunt.

Tandem illud non praetermittam dicere, persimiles esse in peccatum lethale labentes perfidis Iudaeis, cum non secus, ac illi Barabam Christo Domino anteponebant illum spreverunt, ipsi lucrum vile, aut detestabilem carnis voluptatem Christo praeferebant, opere ipso illum despiciunt, et execrantur, quo nihil impudentius excogitari potest.

HOMILIA XII.

De acerba Christi Domini flagellatione, multiplicitate sacrae Scripturae, et Patrum eruditione copiose illustrata, in illa verba: Tunc apprehendit illum Pilatus, et flagellavit (Ioan. 19. Mat. 27. Mar. 26).

Videns Pilatus, quod Iudaeorum commotioni, ac seditioni, nec per attestationem innocentiae Christi, nec per delegationem causae ad Herodem, nec per consuetudinem liberandi unum vincitum in Paschate, praevalere ulla ratione posset, ut Christum a morte liberaret, et utcumque votis eorum satisfaceret, publice eum flagellari iussit. Existimabat enim Pilatus, satiatio illorum furoris per flagellationem, posse illum vivum dimitti, ut aperte indicant verba illa (Luc. 23): *Corripiam eum, et dimittam.* Haec autem Pilati pietas, quam tamen verius impietatem dixerim, cum innocentem flagellare sit impium, et mala fieri non debeant, ut inde sequantur bona, ut ait Apostolus, in maiorem Christi cessit dolorem: nam vigente consuetudine, quod crucifigendus prius flagellaretur, cuius meminit divus Hieronymus (in Mat. tom. 9): *Leviore tunc erant flagella, si mori deberet; at si morti adiudicatus non erat, acerbiore multo infligebantur.* Cum ergo Pilatus vivum eum dimittere vellet, constat manifeste, acerbissimis flagellis Christum ab eo vapulasse. Sed antequam illorum acerbitatem prosequamur, de eorundem infamia nonnihil dicamus. Cicero testatur, nullum civem Romanum flagellis unquam mulctari: *Portia teae, inquit, virgas ab omnium civium Romanorum corpore amovit; immo alio in loco ait, scelus esse verberare civem Romanum: erat enim infame hoc supplicii genus, utpote mancipii, et latronibus consentaneum: maxime quidem si quadragenarium numerum flagellorum ictus attingeret. Unde cum d. Paulus flagellatus fuit, quadraginta una minus se accepisse fatetur: quia, ut ait Theophylactus, statutum erat apud Hebraeos, ut qui illo flagellorum numero verberaretur, infamis, et ex*

consequenti ad obeunda reipublicae officia prorsus inhabilis haberetur. Hebraei autem existimantes forsam Paulum ad eos reversurum, nolebant infamiae nota eum afflicere. Unde Theodoritus (quaest. 39) ait: *Iudaei una minus infligebant, quia maior numerus vapulatum infamabat.*

Quare autem lex praecipere numerum illum quadragenarium flagellorum, non una est omnium sententia. Nam Glossa ibi rationem reddit, nempe quia elementa sunt quatuor, et lex decem praeceptis praescribitur; aequum autem est, ut homines ex quatuor elementis compacti, secundum numerum divinum praeceptorum, quorum ipsi transgressores sunt, puniantur: Iudicium, ait Glossa, vel vindictam, in qua carnis peccatum plectitur, secundum praecepta ordinari. In idem recidit sententia Isidori, eo excepto, quod numerum quadragenarium ad quatuor anni differentias refert; quasi dicens, dum in singulis illis quatuor homines carnis liberebris, et voluptatibus indulgeant, oportet ut singulis supplicia legis respondeant. Rupertus Abbas ait, quadraginta fuisse verberum numerum, quia propter vituli aurei sacilegam adorationem Moyses, tantae noxae veniam a Deo impetraturus, pro quadraginta dies ieiunavit. Ego autem existimaverim numerum quadragenarium numerum esse poenitentiae, afflictionis, et doloris, et ideo ad poenitentiam maxime aptum; quod ante nos pterocque Patres adnotasse comperio. Hi sunt Hieronymus (cap. 3. Ioan. ibi: *Adhaec 40. dies, et Nivee subterretur.* S. Ambrosius (serm. 23. et lib. de Arc. et Noe, cap. 13), s. Leo (ser. 4. de quadr.), s. Augustinus (lib. 2. de doctr. Chr. cap. 16), Chrysostomus (hom. 25. in Gen.). Ideo diluvii aquae inundaverunt 40. diebus, et 40. noctibus: Niinivitis spatium indicitur ad poenitentiam 40. diebus; in solitudine vagatur populus 40. annis; Elias in fortitudine subenericii panis ambulat 40. diebus, et 40. noctibus; antequam ad montem Dei Ore deveniat; Christus ieiunat 40. diebus, et 40. noctibus. Ideo et Ecclesiae ieiuniorum tempus quadragenario numero occludit: in elargiendis indulgentiis quadragenis spatium indicitur: ideo etiam Deus hoc numero 40. ut vult iudices suos in ulciscendis delictis. Cur autem a numero illo quadragenario, si ictus unus non adimeretur, infamiae notam vapulans incurret, diversi diversae causae assignant. Procopius ait rationem esse, quia numerus ille verberum poena Aegyptiorum erat: unde Deus volens punire filios Israel propter peccata, quae pravo Aegyptiorum exemplo didicerant, quadragenario annorum spatio illos punivit. Unde liquido constat, quare ex numero verborum quadragenario unum adimeretur: Propterea, inquit Procopius, arbitrator Israelitam quadragenas praeter unam plagas accipere. Inest prodo lex: Neque addas ictus plures, nec frater tuus decore contabescat. Deditus erat Israelitae, Terrae sanctae civi, numero Aegyptiorum puniri, aut certe coram, qui execrabili veneracione vitulum aureum colerunt. Si itaque flagellorum ictus quadraginta sustinuisse, publicae infamiae indicium erat; quid si dicam quadraginta